

О.В. Липкань,

*кандидат
економічних
наук*

*Білоцерківський
національний
аграрний
університет*

НАПРЯМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРОПІДПРИЄМСТВ

Мета. Оцінка інформаційного забезпечення та визначення напрямів удосконалення управління виробничим потенціалом агропідприємств.

Методи. Системний підхід, абстрактно-логічний.

Результати. Розглянуто значення управлінської діяльності та інформаційного забезпечення агропідприємств. **Висновки.** Доведено необхідність створення інформаційної мережі постачання в аграрному секторі виробництва, яка через широке використання сучасних інформаційних технологій і засобів комп'ютерної техніки дасть змогу підвищити продуктивність праці та оптимізувати ефективність використання ресурсів.

Ключові слова: управління, інформація, інформаційне забезпечення, сільськогосподарське підприємство.

Постановка проблеми. Сьогодні недоліки інформаційного забезпечення негативно впливають на систему управління виробничим потенціалом агропідприємства. Йдеться передусім про брак або надлишок інформації, необхідної для якісного поточного і стратегічного управління процесом виробництва продукції, що зумовлено недосконалістю і наявністю проблем у системі збору, накопичення, переробки, аналізу та контролю за економічною інформацією, а також під час передачі та обміну інформаційних потоків на всіх рівнях управління. Ці проблеми набувають особливого значення в сучасних умовах невизначеності, коли спостерігається постійне зростання рівня ризикованості функціонування сільськогосподарських підприємств України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інформаційно-аналітичного забезпечення підприємств знайшло відображення у працях таких учених, як М. Білик, Ф. Бутинець, Н. Вінер, О. Гудзинський, М. Дем'яненко, П. Друкер, С. Думлер, В. Жук, В. Коган, Т. Пахомова, Н. Правдюк, В. Сопко, П. Хомин, Ю. Шрейдер та ін. Ними розглянуто питання інформаційних потреб аграрних підприємств, запропоновано сучасні методи їх ефективного консультування, впровадження у виробництво сучасних технологій, провідний досвід господарювання. Проте, незважаючи на таку увагу до зазначеної

проблематики з боку науковців, деякі питання застосування інформаційної складової у процесах управління й ухвалення рішень залишаються недостатньо вивченими.

Мета досліджень — оцінити внутрішнє інформаційне забезпечення та визначити основні напрями вдосконалення управління виробничим потенціалом агропідприємств.

Методи досліджень. У дослідженні використано системний підхід для вивчення економічних явищ, абстрактно-логічний — для теоретичних узагальнень результатів досліджень, формулювання висновків.

Результати досліджень. Виробничий потенціал агропідприємств є динамічною характеристикою і залежить від стану зовнішнього середовища. Саме тому в найзагальнішому вигляді виробничий потенціал підприємства можна розглядати як спроможність формувати, розвивати й активно використовувати матеріальні та нематеріальні активи з метою забезпечення конкурентних переваг в умовах ринку [1].

У процесі виробничо-збутової діяльності ресурсно-функціонально-складові виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств перебувають у взаємодії та взаємозалежності, тому процес управління ними потребує системного підходу. З огляду на це концептуальна модель стратегічного розвитку має базуватися на принципах системного

управління виробничим потенціалом суб'єкта господарювання.

Ефективне управління виробничим потенціалом підприємства є основою економічної стійкості та сталого розвитку сільського господарства. Механізм управління виробничим потенціалом агропідприємства передбачає інформаційне забезпечення процесу управління, на основі якого здійснюють оцінку та аналіз ефективності використання виробничого потенціалу [2].

Інформаційне забезпечення процесу управління підприємством — це складний механізм узгодження інформаційних ресурсів і способів їх організації, за допомогою яких керівництво отримує необхідні дані для ухвалення відповідних управлінських рішень щодо оптимізації використання виробничого потенціалу та підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва [3, 4].

Управління агровиробництвом має циклічний характер, що й зумовлює необхідність регулярного повторення управлінських актів: аналізу ситуації та постановки проблеми; вироблення й вибору варіанта управлінського рішення; організації виконання рішення; контролю; оцінки ситуації [5]. Тобто потреба в інформації для управління сільськогосподарськими підприємствами є постійною, оскільки забезпечити ефективне управління неможливо без належного інформаційного забезпечення.

Аналіз організації виконання управлінських рішень показав, що в агропідприємствах Черкаської області не формується картотека стереотипних управлінських рішень, що не дає змоги їх керівництву впорядкувати процес ухвалення рішення, підвищити його якість, скоротити час на вибір дії завдяки використанню досвіду ухвалення рішень у типових ситуаціях. Отже, створення інформаційної системи розробки та ухвалення управлінських рішень в аспекті формування і використання виробничого потенціалу є невідкладною потребою, яка визначає передумови зниження ризику й підвищення ефективності діяльності.

Відповідно до результатів дослідження до складу комплексної інформаційної системи потрібно ввести 4 автономні, взаємодоповнювальні структурні підсистеми: I — система вхідної інформації, II — система методів і моделювання, III — система обґрунтування управлінських рішень, IV — довідникова інформація (рисунок).

Система вхідної інформації — впорядкована відповідно до визначених її ознак, вона використовуватиметься керівниками і структурними підрозділами сільськогосподарських

підприємств для обґрунтування та ухвалення управлінських рішень щодо формування й використання виробничого потенціалу [6].

Підсистема збору даних «Ринок» має накопичувати інформацію щодо попиту та пропозиції на агропродукцію і продовольство по внутрішньому та світовому ринках, динаміки цін, стану конкурентного середовища, чинного нормативно-правового регулювання виробничо-збутової діяльності підприємств на ринку (стандартизація й сертифікація продукції галузі, практика державного регулювання ринку продукції, амортизаційна політика тощо). Інформація цього підрозділу сприятиме розробці стратегії і тактики діяльності підприємства, формуванню виробничої програми, на основі чого здійснюватиметься прогнозування напрямів діяльності агропідприємства.

Підсистема даних «Трудові ресурси» має містити інформацію про якісний та кількісний склад персоналу підприємства, його кваліфікаційний рівень і реєстр підвищення кваліфікації, перекваліфікацію працівників, особливо вищої та середньої ланки управління, які ведуть пошук і здійснюють обґрунтування управлінських рішень щодо формування та використання виробничого потенціалу.

Підсистема збору даних «Фінанси» є однією із найважливіших за оцінки можливостей оновлення інноваційного потенціалу та економічної ефективності його використання, і тому потрібно забезпечити її широту за напрямками інформації, яка містила б не лише інформацію щодо внутрішніх фінансових ресурсів, а й дала можливість враховувати стан кон'юнктури фінансового та грошових ринків. У підсистемі «Фінанси» важливо накопичувати інформацію щодо нормативно-планових показників, які використовуватимуться для організації поточного й оперативного контролю за здійсненням фінансового забезпечення виробничої діяльності. До цієї підгрупи показників доцільно включити систему внутрішніх нормативів, що регулюють фінансову діяльність, та систему планових показників фінансового розвитку підприємства.

Підсистема інформації «Інвестиційний капітал» має містити дані про наявні пропозиції щодо нововведень та одержаний результат від освоєння інновацій підприємствами досліджуваної галузі у сфері виробництва продукції рослинництва й тваринництва, організації виробництва й управління, охорони навколишнього природного середовища, розвитку виробничої, логістичної та збутової інфраструктури [7, 8]. До цієї підсистеми інформації доцільно ввести

Комплексна інформаційна система обґрунтування управлінських рішень щодо формування та використання складових виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств

Джерело: розроблено автором.

перелік науково-дослідних установ, навчальних закладів, інформаційно-консалтингових фірм, які ведуть розробки нововведень, поширюють їх на ринку та сприяють освоєнню, здійснюють розробку проектно-кошторисної документації і надають послуги з економічної оцінки інноваційних проектів.

До підсистеми «Основні та оборотні активи» доцільно ввести перелік вітчизняних і провідних іноземних постачальників обладнання й устаткування для підприємств галузі, а також тари, племінної продукції, кормів з обов'язковим порівняльним аналізом їхньої конкурентоспроможності на ринку [9]. Окрім цього, доцільно ввести показники вартості основних та оборотних активів, їх структури, нормативно-правового регулювання амортизаційних відрахувань, руху основних, біологічних активів, показники їх оновлення й ефективності використання. До системи для оцінки ефективності використання оборотних активів доцільно подавати такі показники: коефіцієнт оборотності і тривалість одного обороту, нормативи для окремих складових оборотних активів.

Для підсистеми «Земельні ресурси» доцільно формувати інформацію за такими напрямками: склад і структура земельних угідь; якість ґрунту (тип ґрунту та його структура); обсяги витрат на меліоративні заходи, проведені у господарстві; структура посівних площ; науково

обґрунтовані вимоги агротехніки; сівозміни; обсяги внесення органічних і мінеральних добрив по земельних ділянках за попередні 3–5 років.

До складу системи «Система методів, моделей й обробки інформації» входять такі підсистеми: «Підсистема — база знань», «Підсистема наукових досліджень», «Підсистема розробки управлінських рішень» та «Інтерфейс користувача». Зокрема, «Підсистема — база знань» містить інформацію про сучасний стан і тенденції формування та ефективність використання виробничого потенціалу агропідприємствами на рівні країни та області, тобто статистичні дані, результати спостережень і правила, які використовують цю інформацію як основу обґрунтування управлінських рішень.

«Інтерфейс користувача» є програмним комплексом — пакетом прикладних програм (ППП) для взаємодії «Системи вхідної інформації» та «Системи методів інформації».

Для підвищення ефективності управління у великих за розмірами та розгалужених за напрямками діяльності підприємствах локальна інформаційна система має бути перетворена на корпоративну мережу Інтернет, яка дасть змогу використати бази для обміну і спільного використання інформації всередині підприємства. Ця мережа забезпечує високу продуктивність під час організації роботи за спільними проектами, а також спрощений доступ

персоналу до даних, гнучкий рівень взаємодії між структурними підрозділами підприємства.

Зазначимо, що запропонована інформаційна система формуватиме інформаційне забезпечення для всіх структурних підрозділів підприємства. Так, для агрономічної служби важливою інформацією є відомості про структуру посівних площ, землеустрій та якість земельних угідь, що належать підприємству, способи підвищення родючості ґрунту, запас добрив і препаратів, наявних на підприємстві, а також дані про їх застосування і норми витрати; інформація, що характеризує стан посівів сільськогосподарських культур упродовж вегетаційного періоду, способи, норми і строки посадок; інформація про шкідників, хвороби і бур'яни, які уражують посіви сільськогосподарських культур, що вирощуються в господарстві, про сорти культур, якість насіннєвого матеріалу тощо [10].

Служби матеріально-технічного постачання та реалізації на основі реальної оцінки наявного виробничого потенціалу формуватимуть потребу придбання основних та оборотних

засобів виробництва. Цей підрозділ підприємства потребує відомостей про потенційних покупців, ринки засобів виробництва, ціни на засоби виробництва, форми їх продажу та ін. Для ефективного забезпечення процесу реалізації виробленої продукції підприємству потрібна інформація про ринки збуту, ціни на схожу продукцію, конкурентоспроможність цієї продукції, яку дасть можливість одержати підсистема збору даних «Ринок».

Для ефективного управління та ухвалення обґрунтованих рішень щодо формування й використання виробничого потенціалу керівництву агропідприємства потрібна інформація в значно ширшому аспекті: законодавча, фінансова і технологічна, що надходить від фінансово-економічної та агротехнічної служб; про необхідні та можливі структурні зміни у виробництві; про наявність, придбання або продаж ресурсів; інформація для оцінки результатів ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства. Цю інформацію доцільно накопичувати в системі «Довідкова інформація».

Висновки

Комплексна інформаційна система ухвалення управлінських рішень у сфері сільськогосподарського виробництва потребує широкого використання сучасних інформаційних технологій, засобів комп'ютерної та комунікаційної техніки, що дасть змогу

в кілька разів підвищити продуктивність праці, оптимізувати за заданими критеріями ефективність використання ресурсів, скоротити документообіг з переходом на електронні технології управління виробництвом.

Бібліографія

1. Арзамасцев А.Д. Информационное обеспечение управления предприятиями АПК: монография/ А.Д. Арзамасцев, О.Ю. Якимова. — Йошкар-Ола: МарГТУ, 2008. — 136 с.
2. Босак І.П. Інформаційне забезпечення управління підприємством: економічний аспект/І.П. Босак, Є.М. Палига//Регіональна економіка. — 2007. — № 4. — С. 193–195.
3. Волкодав В.В. Інвестиційний клімат в агропромисловому комплексі України/В.В. Волкодав// Економіка АПК. — 2002. — № 6. — С. 62–65.
4. Ганущак Л.М. Інформаційно-інноваційне моделювання виробничо-предметних галузей як елемент оптимального організаційного управління/Л.М. Ганущак//Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 3. — С. 213–217.
5. Дацюк А.А. Інформаційне забезпечення управління витратами допоміжних виробництв на сільськогосподарських підприємствах/А.А. Дацюк//Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. — 2010. — Вип. № 7. — С. 3–8.
6. Дегтяр А.О. Інформація як атрибут державно-управлінської діяльності/А.О. Дегтяр//Держава та регіони. Серія: Державне управління. — 2010. — № 2. — С. 14–18.
7. Іванова В. Щодо формування системи інформаційного забезпечення розвитку економіки України/В. Іванова//Економіст. — 2008. — № 4. — С. 61–63.
8. Кірейцев Г. Обліково-аналітична система сільськогосподарського підприємства в умовах антикризового управління/Г. Кірейцев, В. Нехай//Облік і фінанси АПК. — 2009. — № 3. — С. 12–16.
9. Стратегія розвитку інформаційного забезпечення АПК і сільського населення України до 2015 року/Колегії Міністерства аграрної політики (Протокол № 6 від 29.06.2006 р.). — К.: Видавничий центр НАУ, 2006. — 45 с.
10. Улезько А.В. Стратегія формування і тактика використання ресурсного потенціала сільськогосподарських підприємств/А.В. Улезько [Електр. ресурс]. — Режим доступу: <http://iomas.vsau.ru/nauka/ar/ule/> *Надійшла 5.05.2015.*